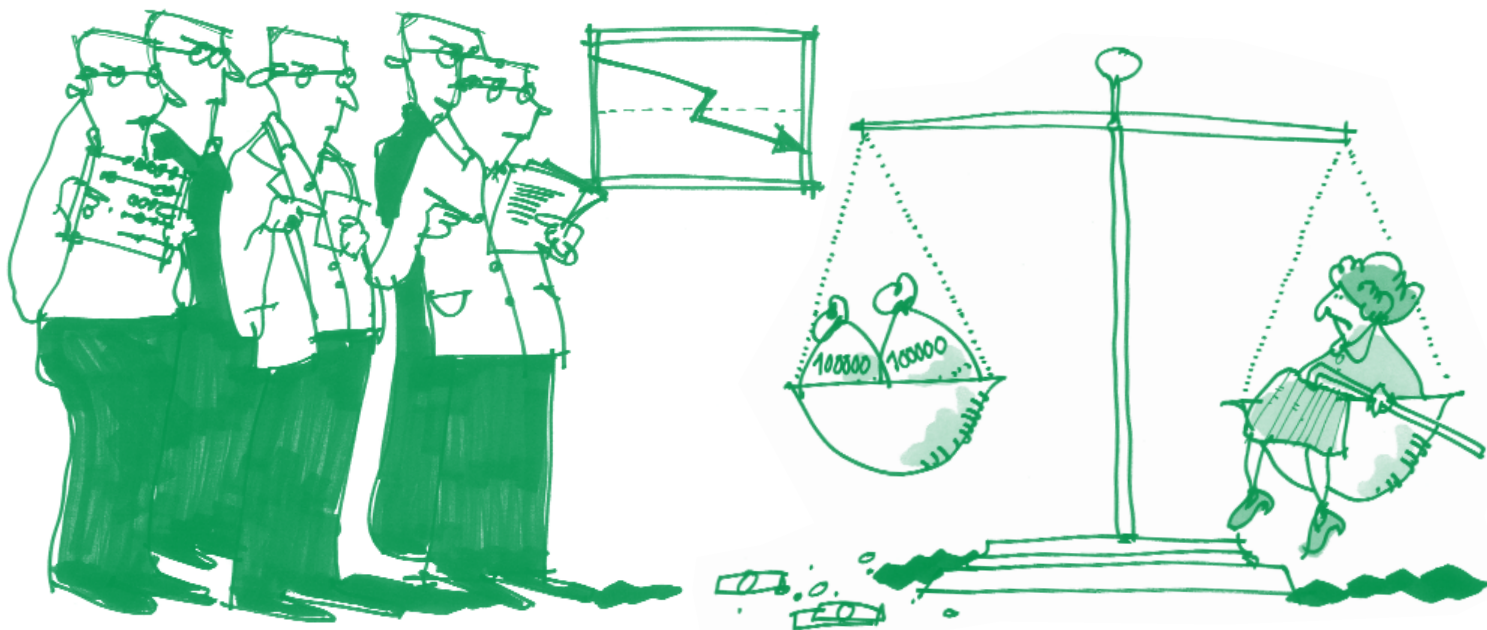

Hvad er Det aldrende samfund? Perspektiver fra humanistisk aldringsforskning

Humanistisk aldringsforskning undersøger samspillet mellem samfundets udvikling og individers selvforståelse og selvomsorg

I nogle sammenhænge fokuseres på de økonomiske konsekvenser af den skæve aldersfordeling

I denne artikel vil jeg på baggrund af erfaringer med opbygningen af et humanistisk aldringsforskningsprogram i Center for Sund Aldring på Københavns Universitet præsentere nogle overvejelser om, hvad humanistisk og kulturvidenskabelig forskning kan bidrage med til en tværvideenskabelig aldringsforskning. Menneskelivet og vores kulturelle forståelse af, hvor langt livet bør være, og hvordan det skal leves, udfordres og præges af den demografiske udvikling. Det aldrende samfund er derfor ikke kun noget, der vedrører eller omhandler ældre mennesker, det er noget vi alle sammen, uanset alder, berøres af. Kulturelt set er der dog ikke en fælles forståelse af, hvad det betyder. I nogle sammenhænge fokuseres på de økonomiske konsekvenser af den skæve aldersfordeling i samfundet og de stigen-

de sundhedsudgifter i forbindelse med de kroniske sygdomme, som følger med levetidsforlængelsen. I andre sammenhænge er der tegn på en spirende ny aldersforståelse, hvor aldring er andet og mere end svækkelse. Samfundsmæssigt er der en forventning om, at ældre er mere mobile, ressourcerstærke, sunde og arbejdsdygtige længere end før, og mange ældre oplever heller ikke sig selv som gamle, men som aktive og uafhængige seniorer, der har ret til et godt liv. Den humanistiske aldringsforskning studerer samspillet mellem samfundets udvikling og individers selvforståelse og selvomsorg.

Brugerperspektiv

Internationalt opfattes befolkningernes aldring i stigende grad som et problem, der skal styres politisk. Der udarbejdes

løbende analyser af aldringens udfordringer i nationale forebyggelsespolitikker, såvel som i EU (fx Active Ageing. Report 2012), i WHO (fx Active Ageing. A policy framework 2012) og i FN (Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing 2002). På alle niveauer finder man nærmest enslydende anbefalinger, at fremme af sund aldring kan dæmme op for de forventede stigninger i sundhedsudgifterne. Sundhedsfremme og hele spektret af forebyggelse kræver en mere helhedsorienteret tilgang end traditionel behandling og pleje. Da sundhedsvæsenet ikke er indrettet til at arbejde for bevarelse af sundhed, er der interesse for en bredere, humanistisk definition af sundhed som noget, der håndteres og erfares i hverdagen, som involverer sociale, psykologiske, kropslige, kønsmæssige

I en tid præget af store demografiske forandringer og finansiel krise er det vigtigt, at humanistiske aldringsforskere er med til at kvalificere debatten om de udfordringer, som Danmark står overfor

og biografiske faktorer, og som ikke nødvendigvis er en modsætning til at være syg eller svækket.

Jeg ser det som den humanistiske aldringsforsknings opgave at bedrive forskning, der kvalificerer, nuancerer og udfordrer vores viden om de kulturelt og socialt forskellige menneskeliv, herunder 'ældrelivet'. Uanset om forskningen er baseret på feltarbejde og deltagerobservation, kvalitative interviews, internetnografi, medierepræsentationer, brugerworkshops eller livshistoriske fortællinger, er den et væsentligt supplement til den dominerende biomedicinske og epidemiologiske forskning. På længere sigt kan denne forskning måske endda bidrage til at forandre kollektive forestillinger om alder og forbedre de samfundsmæssige indretninger, der er baseret på vanetænkning om livsfor-

løbet. Humanistisk grundforskning i almindelige menneskers hverdagsliv, deres motivation, aldersforståelser og sundhedspraksis er også umiddelbart brugbar. Det gælder forandringer i sundhedstilbud, udvikling af velfærdsteknologi, der skal gøre det muligt at bo længere tid i eget hjem, udvikling af nye boligformer og sociale fællesskaber, der muliggør deltagelse af alle aldersgrupper eller udvikling af nye motionstilbud. Inddragelse af et sådant brugerperspektiv er i øjeblikket et politisk korrekt krav til både forskningsprojekter og samfundsmæssige forandringsprocesser, men inddragelse af viden om brugerne kan også i praksis være med til at forbedre livet for de mennesker, det handler om. I konkrete innovationsprojekter kan etnografisk baserede analyser af forskellige ældre liv sikre inddragelse af

Det aldrende samfund er ikke kun noget, der vedrører eller omhandler ældre mennesker. Det er noget, vi alle sammen, uanset alder, berøres af. Kulturelt set er der dog ikke en fælles forståelse af, hvad det betyder. I nogle sammenhænge fokuseres på de økonomiske konsekvenser af den skæve aldersfordeling i samfundet og de stigende sundhedsudgifter i forbindelse med de kroniske sygdomme, som følger med levetidsforlængelsen. I andre sammenhænge er der tegn på en spirende ny aldersforståelse, hvor aldring er andet og mere end svækkelse. Samfundsmæssigt er der en forventning om, at ældre er mere mobile, ressourcerstærke, sunde og arbejdsdygtige længere end før, og mange ældre oplever heller ikke sig selv som gamle, men som aktive og uafhængige seniorer, der har ret til et godt liv. Den humanistiske aldringsforskning studerer samspillet mellem samfundets udvikling og individers selvforståelse og selvomsorg.

Lene Otto er ph.d. og mag.art i etnologi, lektor og programleder for den humanistiske del af Center for Sund Aldring, Københavns Universitet.
Lotto@hum.ku.dk

Hvilke forestillinger gør yngre generationer sig om deres alderdom, og hvordan påvirker det deres liv og dagligdag her og nu? Hvordan kommer den medicinske og teknologiske udvikling til at påvirke forskellige sociale gruppers oplevelse af aldringsprocessen?

brugernes stemme ved at udfordre de mere forsimplede og ofte underforståede antagelser om de ældre som svage, ensomme og teknologiforskrækkede. De etnografiske undersøgelser viser, hvor forskelligt mennesker forholder sig til deres aldrende krop, og hvor stor eller lille rolle hensynet til sundhed spiller i dagliglivet, hvordan relationerne mellem generationerne udspiller sig i forskellige former for dagligliv, hvordan køn, krop og seksualitet udleveres og opleves over livsforløbet, og hvad sociale relationer betyder for motivation og livslyst. Sådanne analyser viser, hvor forskelligt 'det gode liv' opfattes og mestres, og hvor meget sociale relationer betyder for motivation og livslyst. Denne viden er vigtig for at sikre, at nye sundheds- eller velfærdsteknologier og services opleves som relevante for bestemte grupper af ældre borgere, og at nye teknologier og rutiner er mulige at integrere i deres daglige liv uden at komme i konflikt med livets andre prioriteringer.

Kritisk perspektiv

Udover grundforskning og anvendt forskning har humanistisk aldringsforskning også et kritisk perspektiv. Når spørgsmålet om sund og aktiv aldring tillægges

så stor betydning, er det vigtigt, at den humanistiske aldringsforskning ikke kun besvarer spørgsmålet, men også undersøger, hvorfor det stilles – nu og på denne måde. Vores forskningsbase-rede viden skal udfordre den offentlige debat, når den henfalder til dommedagsprofetier om en voksende ældrebyrde, øget pres på offentlige udgifter og tiltagende finansieringsproblemer, eller omvendt, utopier om en ældrestyrke og det aldersløse samfund, hvor der ikke længere er nogen (aldersbestemte) fysiske barrierer eller grænser for arbejdsevne og deltagelse i samfundet. Menneskets værd sidestilles med arbejds- og funktionsevne i begge tilfælde. Den gode tradition for at være kritisk over for brugen af kronologisk alder skal dog ikke gøre os til ukritiske fortalere for et mere funktionelt begreb om alder. Det er ikke nødvendigvis et skridt i den rigtige retning, at vi som samfund vil afskaffe gamle kulturelle forbilleder for livets forløb, dvs. livsfasen og overgange, fx pensionsalder, til fordel for en såkaldt objektiv måling af det enkelte menneskes biologiske funktionsevne. Funktionel alder indebærer en risiko for øget ulighed, fordi der er store variationer i rammerne for forskellige sociale og etniske be-

folkningsgruppers forudsætninger og muligheder for at leve op til tidens sundhedsforskrifter.

I en tid præget af store demografiske forandringer og finansiell krise er det derfor vigtigt, at humanistiske aldringsforskere er med til at kvalificere debatten om de udfordringer, som Danmark står overfor. Debatten om det aldrende samfund handler nok så meget om, hvilke livsforløb vi forestiller os, at nuværende og fremtidige generationer kommer til at få. Hvad er de sociale, politiske, moralske og økonomiske konsekvenser af de betydelige, fortsatte forandringer i midlleveetiden? Hvilke forestillinger gør yngre generationer sig om deres alderdom, og hvordan påvirker det deres liv og dagligdag her og nu? Hvordan kommer den medicinske og teknologiske udvikling til at påvirke forskellige sociale gruppers oplevelse af aldringsprocessen?

Referencer

CEHA Center for Healthy Ageing (2009, 2010, 2011). Annual Report